

Prof. Dr. Phil. Gerlinda Šmausová

IX. Radikální vědecká dekonstrukce pojmů pohlaví (sex) a gender

1. „Doing gender“, „gender performance“ podle J. Butlerové
2. Kulturní androgynita podle E. Badinterové
3. Pojem seriální ženskosti Iris Youngové
4. Rozpouštění genderových identit v procesu individualizace (U. Beck)
5. Hegemoniální mužství podle R. Connella
6. Hraní genderových rolí podle kontextu (K. Nedbálková)

Literatura: Butler, J. (2003): Trampoty s rodem. Bratislava, Aspekt. (str. 7-57)

Nedbálková, K. (2003): Má vězení střední rod? Aneb Maskulinita a femininita ve vězeňských subkulturách (in: Sociologický časopis 39, str. 469-486)

1. Radikální epistemologická dekonstrukce pojmů pohlaví a gender.
„Doing gender“, „gender performance“ J. Butlerové

Epistemologie: teorie vědění; gnoseologie: teorie poznávání

Teorie pohlaví mají genderovaný původ,
pojem „pohlaví“ je genderovanou konstrukcí,
produktem **androcentrického** náhledu na přírodu.

Pro gender neexistuje objektivní předloha,
gender žádné pohlaví nemá (srov. instituce).
Gender se nekryje s pohlavím,
genderové role jsou souhrnem všech lidských vlastností.

Hraní genderových rolí je třeba chápat doslova.
Gender jsou role, a mohou být hrány všemi lidmi
bez ohledu na pohlavní zařazení.

Salientním příkladem pro konstruovanost genderu,
pro doing gender, gender performance
jsou transsexuálové, tranvestité, homosexuální osoby (srov. Queer theories)

Abstraktní schéma duálních genderovaných vlastností: hodnotová nadřazenost mužských vlastností (opakování)

■ MUŽI

- výkon
- emergence
- racionalita
- univerzalistická orientace
- forma
- struktura
- pokrokovost
- asertivita
- získaný status
- kultura

■ ŽENY

- stav
- imanence
- emocionalita
- partikulární orientace
- amorfnost
- agregát
- tradice
- submisivita
- připsaný status
- příroda

2. Kulturní androgynita podle Elisabeth Badinter (1993)

Badinter již v 80. letech upozornila na to, že ženy a muži hrají obojí roli.

Muži a ženy nemají protikladné vlastnosti, spíše je všechny individuálně rozdílnou měrou sdílejí.

Muži i ženy si ze zásobníku vlastností, dosud chápaných jako genderových, vybírají podle potřeby a libosti takové, které se jim hodí a sestavují si sami **individuální kulturně androgynní identity**.

*Kulturní identita: identifikace s hodnotami a jinými normativními předlohami,
sociální identita: pozice a role v genderové struktuře.*

Pluralizace genderových rolí.

Cíle feministického hnutí reprezentují zájmy členek americké, bílé, střední vrstvy.

„Bílý“ feministický diskurs zcela přehlížel existenci černých, chudých, žen.

Význam identity černá, chudá žena?

Co mají společného černé, chudé a bílé, bohaté ženy?

3. Odpověď I. M. Youngové: **Seriální kolektiv** (Sartre: kritika dialektického rozumu)

Serie je kolektiv, jehož členové jsou pasivně sjednocováni vztahem, který má jejich jednání k materiálním objektům a k „tradované tradici“ (inertním strukturám). Serie není skutečná skupina, jen „agregát“.

Ženy si začnou uvědomovat svou příslušnost ke kolektivu, až když jsou „potrefené“.

Co mají ženy společného?

Významy, pravidla, praktiky a předpoklady povinné heterosexuality utvářejí serii „ženy“ jakožto vztah potenciálního si přivlastnění ze strany mužů. Ženy jsou znásilnitelné.

Čím se ženy od sebe odlišují?

Např. že gender pro ně není problémem, za to náboženství, etnikum, třída.

Proto nebude možné se spoléhat na solidaritu všech žen, hnutí si musí hledat stále nové spojence.

Možnosti **seriálních kolektivů ženskosti** obsahují pragmatické důvody udržovat ženy jako skupinu v dočasné **politice difference**.

YOUNG, I. M., Geschlecht als serielle Kollektivität: Frauen als soziales Kollektiv, in: Institut für Sozialforschung (Hrsg.), Geschlechterverhältnisse und Politik, Frankfurt/M 1994, S. 221-262.

Diferenciace „žen“ byla doplněna **analytickým rozkladem** genderových rolí.

Příklad „nových identit“ :

- policistka s obuškem, která se stará o traumatizované uprchlice
- pilotka vojenského letadla na mateřské dovolené
- kadeřnice s aspirací na kariéru a vlastní dítě
- profesorka s družkou a vlastním dítětem

Analytické dimenze identit?

Skutečné identity jsou kolážemi z tzv. mužských a ženských vlastností.

4. Individualizace genderových identit (U. Beck)

BECK, U., Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne, Frankfurt/M 1986, S. 121 ff.

V současnosti probíhá reflexivní modernizace jako propouštění individuů ze sociálních formací industriální společnosti, kterými byly třída, vrstva, rodina, náboženské obce i genderové kategorie. Beck tento trend označuje jako individualizační proces.

Individua již neinternalizují skupinové genderové identity, ale uskutečňují individuální výběr z nabízených orientací.

Nikdo nemůže vsadit na tradiční jednoznačnou jen mužskou nebo jen ženskou identitu:

Pracovní trh je přeplněný, muži ztrácejí možnost být spolehlivým živitelem rodiny.

Existuje nadbytečná populace, ženy ztrácejí pobídku a oprávnění k rození dětí, chybí spolehlivý živitel, mateřský status je již tak jen dočasný.

Empirická evidence: singles, rozvody, klesající porodnost.

Současnost nesoučasného.

5. Hegemoniální muži R. W. Connella představují **třetí** genderovou kategorii,
muže vybavené mocí
(hegemonie podle Gramsciho)

Podle Connella neexistuje ani patriarchát ani mužská nadvláda, ale kulturní a sociální reprezentace, rozestřené nad privátní i kulturní sférou, rozšiřované a udržované ideologií i násilím.

Hegemoniální mužství označuje konfiguraci praktik a institucionálních uspořádání, pomocí kterých muži získávají a udržují společenskou nadvládu nad ženami.

Kulturní vzory hegemoniálního mužství překrývají skutečnost, že mnoho mužů těmto ideálům neodpovídá.

Současně obsahují vzory pro **hierarchické** uspořádání mezi muži samotnými, která je důležitější než *ceteris paribus* nadvláda nad ženami.

Právě tato nerovnost mezi muži samotnými je kompenzována mocenskou nerovností mezi muži a ženami.

→

Obsahem hegemoniálního mužství je **normativní maskulinita:**

1. **Procreation:** plození potomstva - sexuální nadvláda, heterosexuality.
2. **Protection:** ochrana a udržování vnitřních struktur i hranic navenek –sociální význam agrese.
3. **Provision:** živení rodiny -- práce a její hájení, moc spojená s živením.

6. Plasticita genderových rolí na (extrémním) příkladu heterosexuálního sexu ve vězení (Nedbálková)

Vězení: totální, jednogenderová instituce

Totální: všechny funkce a výkony, všechny potřeby se vykonávají v jediném prostředí, uspokojování jen těch nejelementárnějších potřeb, velká smyslová deprivace podle principu „less eligibility“.

Gender vězení:

Instituce: formálnost, racionalita, eficeince, univerzálnost, fyzické násilí

Personál: „mužské“ role ostrahy, „ženské“ role sociálních služeb

Osazenstvo: zvláštní vězení pro muže a pro ženy (96% mužů, 4% ženy)

Genderovanost resocializace.

Proč asi?

Uvěznění reagují na deprivaci sexuálních potřeb tím, že z vybraných individuí jednoho pohlaví vytvoří kompletní genderovanou strukturu.

V mužském vězení je část vězňů přinucena převzít ženskou roli včetně heterosexuálních služeb, v ženských vězeních vice versa. Tato praxe se označuje jako nepravá homosexualita.

Závěr: tělo, nositel pohlaví, je nejpřizpůsobivější součástí genderové struktury, genderované tělo je výsledkem hry a ne jejím předpokladem.

Symbolická genderovaná struktura je silnější než pohlaví.